

Sygn. akt II A Ka 326/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 lutego 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie w II Wydziale Karnym w składzie:

Przewodniczący SSA Ewa Leszczyńska-Furtak (spr.)

Sędziowie SSA Ewa Jethon

SSO (del.) Grzegorz Miśkiewicz

Protokolant sekr. sądowy Sylwester Leńczuk

przy udziale Prokuratora Gabrieli Marczyńskiej-Tomali

po rozpoznaniu w dniu 9 lutego 2018 r.

sprawy z wniosku P. G., urodz. (...) w K., syna Z. i E. z domu N.,

na skutek apelacji pełnomocnika wnioskodawcy

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 21 czerwca 2017 r., sygn. akt VIII Ko 47/16

I. zaskarżony wyrok zmienia w ten sposób, że za podstawę orzeczenia oddalającego wniosek przyjmuje art. 553 § 3 kpk i art. 552 § 3 kpk a contrario w brzmieniu obowiązującym przed nowelizacją wprowadzoną z dniem 15 kwietnia 2016 r. w zw. z art. 25 ust. 3 ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw (Dz.U. 2016/437);

II. w pozostałej części zaskarżony wyrok utrzymuje w mocy;

III. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adv. M. S., Kancelaria Adwokacka w W., kwotę 120 zł (stu dwudziestu), podwyższoną o 23 % podatku VAT, za pomoc prawną udzieloną wnioskodawcy z urzędu w instancji odwoławczej;

IV. koszty postępowanie odwoławczego ponosi Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 21 czerwca 2017 r., sygn. VIII Ko 47/16 Sąd Okręgowy w Warszawie nie uwzględnił w całości wniosku P. G. o zadośćuczynienie z tytułu niewątpliwie niesłusznego stosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania w okresie od dnia 24 marca 2013 r. do dnia 11 lipca 2014 r. oraz z tytułu niewątpliwie niesłusznego stosowania środka zabezpieczającego (internacji psychiatrycznej), stosowanego w okresie od dnia 11 lipca 2014 r. do dnia 29 kwietnia 2015 r. oraz o odszkodowanie z tytułu utraconych korzyści w postaci utraty prawa do renty w w/w okresie.

Sąd Okręgowy orzekł również o kosztach postępowania, obciążając nimi Skarb Państwa.

Apelację od tego wyroku wywiódł pełnomocnik wnioskodawcy, który zaskarżył wyrok w całości, formułując zarzuty na podstawie art. 438 pkt 1, 2 i 3 kpk, jak w środku odwoławczym na kartach 397-400 akt sprawy.

Skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości poprzez zasądzenie na rzecz wnioskodawcy:

- kwoty 232.500 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, wynikającego z niewątpliwie niesłusznego stosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania w okresie od dnia 24 marca 2013 r. do dnia 11 lipca 2014 r.;
- kwoty 9.920 zł z tytułu odszkodowania z powodu utraconych korzyści w postaci utraty prawa do renty w okresie stosowania wobec wnioskodawcy tymczasowego aresztowania;
- kwoty 50.000 zł tytułem zadośćuczynienia z powodu niewątpliwie niesłusznego stosowania środka zabezpieczającego (internacji psychiatrycznej), stosowanego w okresie od dnia 11 lipca 2014 r. do dnia 29 kwietnia 2015 r.

Pełnomocnik wniósł również o zasądzenie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

W apelacji podniesiono chybione zarzuty, co czyni wniesiony środek odwoławczy niezasadnym.

Za nietrafny uznać należy zarzut obrazy art. 552a § 1 kpk w zw. z art. 25 ust. 3 ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, skoro w przedmiotowych realiach pierwszy z powołanych przepisów nie mógł znaleźć zastosowania, wszak nie ziściły się formalne przesłanki warunkujące dopuszczalność jego stosowania.

Nie budzi wątpliwości, iż wszczęcie postępowania w przedmiocie wniosku o odszkodowanie i zadośćuczynienie w rozumieniu przepisu art. 25 ust. 3 ustawy nowelizującej z dnia 11 marca 2016 r. (Dz. U. z 2016/437), następuje z chwilą wniesienia do sądu wniosku przez stronę. Jeżeli zatem, jak w niniejszej sprawie, wniesienie wniosku o odszkodowanie i zadośćuczynienie nastąpiło po dniu 1 lipca 2015 r. a przed dniem 15 kwietnia 2016 r., to należało uwzględniając treść przywołanego art. 25 ust. 3 ustawy z dnia 11 marca 2016 r., stosować przepisy proceduralne Rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego, obowiązujące w tym właśnie przedziale czasowym, w tym także przepis art. 552a § 1 kpk w brzmieniu obowiązującym do dnia 14 kwietnia 2016 r.

Z literalnego brzmienia tego przepisu jednoznacznie tymczasem wynika, iż dotyczy on wyłącznie sytuacji, gdy oskarżony został uniewinniony lub umorzono wobec niego postępowanie w wypadkach innych niż określone w art. 552 § 1-3 kpk. Tym samym ustawodawca wyłączył zastosowanie tego przepisu w przypadku, gdy wobec podejrzanego/oskarżonego zastosowano środek zabezpieczający. W takim bowiem wypadku prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia normuje przepis art. 552 § 3 kpk, z którego brzmienia jednoznacznie wynika brak prawa do odszkodowania i zadośćuczynienia z tytułu stosowania środka zabezpieczającego, gdy orzeczenie o zastosowaniu środka zabezpieczającego nie zostało wzruszone w drodze kasacji lub wznowienia postępowania. Aktualizuje się ono zatem, gdy na skutek tychże nadzwyczajnych środków odwoławczych uchylono orzeczenie o zastosowaniu środka zabezpieczającego, a następnie oskarżony został uniewinniony albo umorzono postępowanie i nie orzeczono o środku zabezpieczającym albo orzeczono łagodniejszy środek zabezpieczający.

Bezspornym natomiast jest, że prawomocne postanowienie Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy w Warszawie z dnia 10 lutego 2014 r., sygn. III K 34/14, na mocy którego postępowanie karne przeciwko P. G. zostało umorzono na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 kpk w zw. z art. 31 § 1 kk oraz zastosowano wobec podejrzanego środek zabezpieczający w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym, nie zostało wzruszone w drodze kasacji lub wznowienia postępowania.

Tym samym nie tylko przepis art. 552a § 1 kpk, ale też przepis art. 552 § 3 kpk nie mogły znaleźć tu zastosowania.

Myli się także skarżący, gdy podnosi w apelacji zarzut obrazy art. 552b kpk w zw. z art. 25 ust. 3 ustawy nowelizującej z dnia 11 marca 2016 r. (Dz. U. z 2016/437), skoro przepis ten przyznawał prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia wyłącznie osobie innej niż oskarżony, która została zatrzymana w związku z postępowaniem karnym.

Regulację tę wprowadzono jako dodatkową w stosunku do art. 552 § 1 kpk, który normował odszkodowanie i zadośćuczynienie za zatrzymanie oskarżonego (podejrzanego). Przepis art. 552b kpk rozszerzał tego rodzaju uprawnienia w stosunku do osób zatrzymanych niemających tego statusu procesowego. Zakresem podmiotowym przepis ten obejmował zatem osobę podejrzaną, którą zatrzymano na podstawie art. 244 kpk, ale nie wszczęto postępowania przygotowawczego, oraz gdy doszło do jego wszczęcia, a następnie do umorzenia procesu w fazie in rem. Przepis ten dotyczył też świadka, biegłego, tłumacza i specjalisty (art. 285 § 2 kpk). W żadnym jednak wypadku nie można odnosić zawartej w nim regulacji do podejrzanego, któremu przedstawiono w postępowaniu zarzuty popełnienia przestępstw, a finalnie postępowanie umorzono z powodu niepoczytalności sprawcy, stosując środek zabezpieczający.

Podejrzany P. G. nie spełnił zatem kryterium podmiotowego wymaganego do zastosowania wobec niego art. 552b kpk, co zarzut obrazy tego przepisu czyni nie tylko oczywiście bezzasadnym, ale wręcz abstrakcyjnym.

Ułomność tego zarzutu przejawia się dodatkowo w jego sformułowaniu, skoro skarżący obrazę art. 552b kpk odnosi do faktu tymczasowego aresztowania P. G., a nie do jego zatrzymania, choć przepis ten tymczasowego aresztowania w żaden sposób nie dotyczy.

O bezpodstawności wniosku o odszkodowanie i zadośćuczynienie z tytułu tymczasowego aresztowania podejrzanego w badanej sprawie decyduje treść przepisu art. 553 § 3 kpk w brzmieniu wprowadzonym w wyniku nowelizacji z 2013 r., zgodnie z którym ustawodawca wyłączył roszczenia odszkodowawcze z tytułu każdego środka zapobiegawczego zastosowanego na podstawie art. 258 § 3 kpk w sytuacji, gdy postępowanie zakończyło się umorzeniem postępowania z uwagi na niepoczytalność sprawcy.

Tymczasem, w świetle przywołanych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, kolejnych postanowień sądów w przedmiocie środka zapobiegawczego, immanentnym jest, że w sprawie zakończonej umorzeniem wobec P. G. postępowania karnego z powodu niepoczytalności oraz zastosowaniem środka zabezpieczającego w postaci internacji psychiatrycznej, środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania stosowany był właśnie w oparciu o podstawę prawną z art. 258 § 3 kpk.

Na tej właśnie podstawie, uznając, że zachodzi obawa, iż podejrzanemu, któremu zarzucono popełnienie umyślnych występków, popełni przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu powszechnemu, Sąd Okręgowy w Warszawie, zmieniając postanowienie Sądu I instancji, na mocy postanowienia z dnia 26 lutego 2013 r. zastosował wobec P. G. tymczasowe aresztowanie. Następnie, w oparciu o tę samą przesłankę zapobiegawczy środek izolacyjny był przedłużany kolejnymi decyzjami sądów i stosowany aż do czasu rozpoczęcia wykonywania środka zabezpieczającego, do czego uprawnienie, pomimo umorzenia postępowania z powodu niepoczytalności, dawał przepis art. 264 § 3 kpk.

Zważywszy zatem na wynik postępowania głównego, podejrzanemu nie przysługuje roszczenie o odszkodowanie lub zadośćuczynienie z tytułu wykonywania tego środka zapobiegawczego.

Sąd nie ma w takim wypadku obowiązku badania okoliczności stosowania tymczasowego aresztowania pod kątem przesłanki o jakiej mowa w art. 552 § 4 kpk w brzmieniu obowiązującym pomiędzy 1 lipca 2015 r. a 14 kwietnia 2016 r., gdyż zachodzi wyłączenie z art. 553 § 3 kpk.

Dodatkowo Sąd Apelacyjny zauważa, że żądanie odszkodowania i zadośćuczynienia z tytułu poddania podejrzanego w toku postępowania obserwacji psychiatrycznej w zakładzie leczniczym, jest chybione również z tego powodu, że badania takiego nie można postrzegać w kategoriach zastosowania środka zapobiegawczego, ani jako tymczasowego aresztowania, ani jako zatrzymania, a przepisy nie stwarzały podstaw do tego rodzaju roszczeń za przeprowadzenie

dowodu, nawet łączącego się z pozbawieniem wolności (vide: wyrok SA w Katowicach z 16 maja 2002 r., II AKa 114/02, Lex 750/89).

Sformułowane w apelacji pełnomocnika wnioskodawcy zarzuty wskazują na brak ze strony skarżącego analizy przepisów, do których odwołuje się środek odwoławczy i całkowite wręcz zignorowanie ich treści.

Dobitnym tego przejawem jest próba podważenia w apelacji prawomocnego orzeczenia umarzającego postępowanie karne wobec P. G., w ramach którego zastosowano środek zabezpieczający. Tymczasem taka treść rozstrzygnięcia jest równoznaczna z przyjęciem, że podejrzany zachowaniem swym wypełnił formalne znamiona zarzucanych jemu czynów zabronionych, a jedynie z powodu niepoczytalności tempore criminis, nie można mu przypisać popełnienia przestępstwa.

Prawomocne ustalenie sądu orzekającego w tym przedmiocie, również w kontekście podstaw dochodzenia odszkodowania lub zadośćuczynienia, korzysta z ochrony dopóty, dopóki nie zostanie skutecznie wzruszone w drodze kasacji lub wznowienia postępowania.

Słuszność ma zatem Sąd Okręgowy, gdy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku podnosi, że kwestionowanie w przedmiotowym wniosku o odszkodowanie i zadośćuczynienie, jakoby podejrzany dopuścił się zarzucanych mu czynów zabronionych, musi być z gruntu uznane za nieskuteczne.

Tak samo ocenić należy wysuwany w apelacji zarzut obrazy art. 5 § 1 kpk a contrario w zw. z art. 17 § 1 pkt 2 kpk w zw. z art. 6 kpk, art. 4 kpk i art. 7 kpk.

W konsekwencji oczywiście chybiony jest również zarzut obrazy art. 167 kpk w zw. z art. 193 § 1 kpk, wszak postulowany przez autora apelacji dowód z opinii sądowo-psychiatrycznej miałby służyć obejściu sprecyzowanej w art. 552 § 3 kpk dopuszczalności roszczeń odszkodowawczych, która w związku z zastosowaniem środka zabezpieczającego warunkowana jest ziszczeniem się okoliczności przewidzianych w art. 552 § 1 i 2 kpk.

Wbrew przekonaniu skarżącego, postępowanie o odszkodowanie i zadośćuczynienie nie stanowi nadzwyczajnego środka odwoławczego od prawomocnych orzeczeń sądów.

Mając na uwadze brak podstaw do wysuwania roszczeń odszkodowawczych w przedmiotowych realiach, za bezprzedmiotowy uznać należy zarzut odnoszący się do kwestii ustaleń w zakresie szkody majątkowej i niemajątkowej, jaką wnioskodawca miał ponieść na skutek tymczasowego aresztowania oraz internacji psychiatrycznej.

Z tych wszystkich przyczyn apelacja pełnomocnika wnioskodawcy nie mogła prowadzić zarówno do zmiany zaskarżonego wyroku w kierunku postulowanym w jej petitum, jak i do uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania. Zaskarżony wyrok jest bowiem słuszny, a korekty wymagało jedynie wskazanie podstaw prawnych oddalenia złożonego wniosku o odszkodowanie i zadośćuczynienie, których upatrywać należy w przepisach art. 553 § 3 kpk oraz art. 552 § 3 kpk a contrario w brzmieniu obowiązującym przed nowelizacją wprowadzoną z dniem 15 kwietnia 2016 r. w zw. z art. 25 ust. 3 ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw (Dz.U. 2016/437). W pozostałej części zaskarżony wyrok utrzymano w mocy.

O kosztach postępowania odwoławczego orzeczono stosownie do art. 554 § 2 in fine kpk, zgodnie z którym wnioskodawca nie uiszcza opłaty przy składaniu wniosku ani nie ponosi żadnych kosztów postępowania o odszkodowanie, gdyż z mocy ustawy jest od nich zwolniony.

Wysokość kosztów pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcy z urzędu Sąd Apelacyjny ustalił zgodnie z § 17 ust. 6 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu.

Z tych wszystkich przyczyn Sąd Apelacyjny orzekł, jak w sentencji.